

Νεολιθικός οικισμός Χοιροκοιτίας

Ιάκωβος

Χάρτης Χοιροκοιτίας

Νεολιθική εποχή

- Ως νεολιθική περίοδος ορίζεται εκείνη η περίοδος της ανθρώπινης πολιτισμικής ανάπτυξης που ακολουθεί την Παλαιολιθική και τη Μεσολιθική περίοδο και είναι τμήμα της Ολόκαινου Εποχής. Η Νεολιθική περίοδος ξεκίνησε περίπου το 10.000 π.Χ. στη Δ. Ασία και το 5.500 π.Χ. στην κεντρική Ευρώπη, ενώ οι πρωιμότεροι οικισμοί στην Ελλάδα χρονολογούνται λίγο πριν από το 6.500 π.Χ. Πρόκειται για μια περίοδο της ιστορίας κατά την οποία θεσμοθετείται σε μεγάλο εύρος η μόνιμη εγκατάσταση, η εξημέρωση των ζώων και των φυτών αλλά και η χρήση της κεραμικής μετά την Ακεραμική Νεολιθική. Κατά την περίοδο αυτή συνεχίζεται η χρήση των απολεπισμένων λίθινων εργαλείων, ενώ γενικεύεται η χρήση των τριπτών ή λειασμένων λίθινων εργαλείων, τα οποία εμφανίζονται κατά τη Μεσολιθική.

- Η περίοδος ονομάστηκε Νεολιθική κατά τη συνήθη πρακτική του χωρισμού της ιστορίας σε τρεις περιόδους (βλ. [Σύστημα τριών εποχών](#)). Αρχικά χωριζόταν μεθοδολογικά από την ύπαρξη τριπτών ή λειασμένων λίθινων εργαλείων (μυλόπετρες, πελέκεις), καθώς τα εργαλεία αυτά δεν υπήρχαν στις προηγούμενες περιόδους [Παλαιολιθική](#) και [Μεσολιθική](#). Αργότερα η περίοδος ταυτίστηκε με την αρχή του τροφοπαραγωγικού "σταδίου", καθώς και με τη μόνιμη εγκατάσταση και τη χρήση της κεραμικής. Τα τελευταία χρόνια θεωρείται ότι η εξημέρωση των ζώων και των φυτών, η μόνιμη εγκατάσταση και η κεραμική είναι πρακτικές πιο περίπλοκες και οι άνθρωποι δεν τις υιοθετούν συλλήβδην αλλά ανάλογα με τοπικές κοινωνικές διεργασίες. Είναι για παράδειγμα γνωστό ότι στις [Σιδηρές πύλες](#) του [Δούναβη](#) και στην κεντρική [Ευρώπη](#) συνυπήρχαν χρονικά κοινότητες [τροφοσυλλεκτών-κυνηγών](#) και καλλιεργητών. Ο όρος Νεολιθική χρησιμοποιείται τα τελευταία χρόνια περισσότερο ως χρονολογικό στοιχείο, ως εργαλείο των αρχαιολόγων για την καλύτερη συνεννόηση. Πάντως με τις αυξανόμενες δυνατότητες της ραδιοχρονολόγησης και της δενδροχρονολόγησης, όλο και περισσότεροι αρχαιολόγοι τείνουν να χρησιμοποιούν τελευταία απόλυτες χρονολογίες.

- Η **Χοιροκοιτία** είναι ο καλύτερα διατηρημένος [προϊστορικός](#) οικισμός της [Κύπρου](#), που χρονολογείται από την μεταγενέστερη φάση της ακεραμικής [νεολιθικής περιόδου](#) (γύρω στο 7000 π.Χ.). Το [1998](#) κηρύχθηκε [Μνημείο Παγκόσμιας Κληρονομιάς](#) από την [UNESCO](#).
- Το όνομα λέγεται ότι πιθανώς προήλθε από την λέξη [χειρογητιά](#) που υποδηλώνει άσκηση της [χειρομαντείας](#). Κατά άλλη άποψη ίσως προήλθε από την πιθανή αρχική ονομασία *Ιεροκοτίδα* (Ιερός χώρος). Άλλοι υποστηρίζουν ότι η ονομασία προήλθε από τις λέξεις *γύρος* και [οικία](#) λόγω του ότι οι προϊστορικές καλύβες που ανακαλύφθηκαν εκεί ήσαν στρογγυλές. Ακόμη η παράδοση λειπει πως προήλθε από την φράση *Χαίρε Κιτία* που απηύθυνε η περιβόητη και μυστηριώδης [Βασίλισσα της Κύπρου](#) σε κάποια φίλη της από το [Κίτιον](#). Υποστηρίχθηκε επίσης ότι ίσως η ονομασία προήλθε από το φυτό [ανόννη](#) ή *χερομολία*. Με την απλούστερη ονομασία *χερομολία* το φυτό απαντάτο καλλιεργούμενο στη Κύπρο, αυτή η εκδοχή όμως θεωρείται πολύ απίθανη.
- Ο οικισμός είναι κτισμένος στην απότομη πλαγιά ενός λόφου που βρίσκεται στη δυτική όχθη του ποταμού [Μαρωνίου](#), σε απόσταση 6 χλμ. από τη θάλασσα. Αποτελεί ένα από τα εντυπωσιακότερα δείγματα *πρώιμης μόνιμης εγκατάστασης πληθυσμών* στο νησί. Στα δυτικά, όπου ο οικισμός δεν είναι φυσικά οχυρωμένος, ανεγέρθηκε ένας πλατύς τοίχος περίφραξης. Το κτίσιμό του προϋποθέτει συλλογική προσπάθεια, γεγονός που υπονοεί σύνθετη κοινωνική οργάνωση.

Ταφικές συνήθειες

- Οι νεκροί ενταφιάζονταν σε λάκκους σκαμμένους στο εσωτερικό των κατοικιών. Ο λάκκος του νεκρού γέμιζε με χώμα και καλυπτόταν με επίστρωση πηλού, αποκαθιστώντας μ' αυτόν τον τρόπο το δάπεδο της οικίας. Οι τάφοι ήταν ατομικοί και οι νεκροί ενταφιάζονταν με το σώμα πλαγιασμένο, συνήθως στη δεξιά πλευρά. Η στάση του σώματος είναι συνεσταλμένη και όπως παρατηρούν οι μελετητές ο βαθμός της συστολής εξαρτιόταν από την ηλικία του νεκρού.
- Στους τάφους τοποθετούνταν κτερίσματα ανάλογα με το φύλο του νεκρού. Συχνά τους τάφους τόσο γυναικών όσο και ανδρών, συνόδευαν σπασμένα πέτρινα [αγγεία](#). Άλλο [ταφικό έθιμο](#) ήταν η τοποθέτηση πέτρας, ακατέργαστης ή λαξευμένης, πάνω στο σώμα του νεκρού. Μ' αυτόν τον τρόπο πίστευαν πως εμποδίζουν την επιστροφή του νεκρού στον κόσμο των ζωντανών. Όπως συμπεραίνουμε από τους σκελετούς τάφων της Χοιροκοιτίας, οι κάτοικοι ήταν κοντοί (1,60μ. περίπου οι άντρες και 1,50μ. οι γυναίκες) και πέθαιναν σε ηλικία 25-40 χρόνων.

Κτίσιμο σπιτιού

- Τα σπίτια της Νεολιθικής Χοιροκοιτίας ήταν απλά κατασκευασμένα. Στα θεμέλια και στα κατώτερα μέρη χρησιμοποιήθηκαν λιθάρια (πέτρες) του ποταμού, ενώ στα ανώτερα ελαφρότερα υλικά, όπως [πηλός](#) και [πλιθάκια](#). Τα κατώφλια ήταν υπερυψωμένα, τα θυρώματα μικρά για προστασία από τις πλημμύρες, τα δάπεδα από πηλό και η στέγη θολωτή ή επίπεδη. Τη στέγη αποτελούσαν οριζόντια δοκάρια, πάνω στα οποία υπήρχαν [καλάμια](#) και κλαδιά, καλυμμένα με πηλό. Στο μέσο της οικίας υπήρχε [εστία](#) για το μαγείρεμα, το φωτισμό και τη θέρμανση. Φαίνεται πως το εσωτερικό των οικιών κοσμήιτο με [τοιχογραφίες](#). Παρόλ' αυτά η κακή κατάσταση των τοιχογραφιών δεν επιτρέπει στους μελετητές να συμπεράνουν αν τα διακοσμητικά σχέδια είναι γεωμετρικά ή εικονιστικά.

Ένας γειτονικός νεολιθικός οικισμός. Καλαβασος τέντα

- Ο νεολιθικός οικισμός της Τέντας βρίσκεται σε μια φυσικά οχυρωμένη θέση στα δυτικά της πεδιάδας του ποταμού Βασιλικού, 38 περίπου χιλιόμετρα νοτιοδυτικά της Λάρνακας και 45 χιλιόμετρα νότια της Λευκωσίας. Ο οικισμός αυτός αποτελεί, μαζί με τη Χοιροκοιτία, ένα παράδειγμα πρώιμης μόνιμης εγκατάστασης πληθυσμών στο νησί, κατά την ακεραμεική νεολιθική περίοδο (7000-5200). Ο οικισμός ανακαλύφθηκε στα 1947 από τον Πορφύριο Δίκαιο, τότε Έφορο του Τμήματος Αρχαιοτήτων. Από το 1976 τέθηκε σε εφαρμογή το Ερευνητικό Πρόγραμμα της Πεδιάδας του Βασιλικού από την Αμερικανική Αρχαιολογική Αποστολή του Πανεπιστημίου του Brandeis, υπό τη διεύθυνση του καθηγητή Ian Todd, ο οποίος ανέσκαψε τον οικισμό της Τέντας.

Ο οικισμός, που περιβάλλεται από τοίχο περίφραξης, αποτελείται από ένα σύνολο κτισμάτων με κύριο χαρακτηριστικό την κυκλική κάτοψη. Το πάνω μέρος των τοίχων ήταν κτισμένο από πηλό, άχυρο, πλίνθους και βότσαλα, ενώ το κάτω μέρος που είναι ορατό σήμερα, είναι λίθινο. Οι στέγες ήταν επίπεδες ως επί το πλείστον. Στο εσωτερικό των οικιών υπήρχαν εστίες και λιθόκτιστες εξέδρες. Οι νεκροί θάβονταν σε λάκκους που ανοίγονταν στο δάπεδό των οικιών ή στον ανοικτό χώρο μεταξύ τους.

Οι εσωτερικοί τοίχοι των κατοικιών είναι επενδυμένοι με πηλό που φέρει κάποτε γραπτή διακόσμηση. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον αποτελεί η εξαιρετικά σπάνια διακόσμηση ενός κτηρίου, όπου διακρίνονται δύο ανθρώπινες μορφές με υψωμένα χέρια.

Οι διατροφικές ανάγκες των κατοίκων καλύπτονταν από την κτηνοτροφία, τη γεωργία, το κυνήγι και τη συλλογή άγριων καρπών. Τα εργαλεία που χρησιμοποιούσαν ήταν φτιαγμένα από λίθο και οστά.
π.Χ.).

Όπως και στη Χοιροκοιτία, οι κάτοικοι της Τέντας χρησιμοποιούσαν το διαβάση, μια σκληρή πέτρα, για την κατασκευή λίθινων αγγείων. Όσον αφορά τα κοσμήματα, χρησιμοποιούσαν τον πικρόλιθο, μια πρασινωπή μαλακή πέτρα που βρίσκεται σε αφθονία στην κοίτη του ποταμού Κούρη, στα δυτικά της Λεμεσού.

Ο οικισμός της Τέντας εγκαταλείφθηκε ξαφνικά στα τέλη της 6ης χιλιετίας π.Χ., όπως και άλλοι οικισμοί της ίδιας περιόδου, χωρίς να έχουν ακόμη εξακριβωθεί τα αίτια αυτής της απότομης εγκατάλειψης.

Την περίοδο 1994-1995 κατασκευάστηκε ένα πυραμιδωτό στέγαστρο πάνω από τον οικισμό για προστασία από τις καιρικές συνθήκες.